

УДК 796:378.147:376

Радовенчик А.І.

викл. Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ІНКЛЮЗИВНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто інклюзивні підходи до викладання дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти. Проаналізовано принципи інклюзивного навчання, особливості адаптації змісту, форм і методів фізичного виховання для студентів з різними освітніми потребами. Визначено педагогічні умови створення безпечного та мотиваційного освітнього середовища, а також окреслено перспективи розвитку інклюзивного фізичного виховання у ЗВО.

Ключові слова: інклюзивна освіта, фізичне виховання, студенти з особливими потребами, адаптивна фізична культура, заклади вищої освіти, індивідуалізація навчання.

Abstract. The article considers inclusive approaches to teaching the discipline "Physical Education" in higher education institutions. The principles of inclusive education, features of adapting the content, forms and methods of physical education for students with different educational needs are analyzed. The pedagogical conditions for creating a safe and motivating educational environment are determined, and the prospects for the development of inclusive physical education in higher education institutions are outlined.

Key words: inclusive education, physical education, students with special needs, adaptive physical culture, higher education institutions, individualized learning.

Сучасні трансформаційні процеси у сфері вищої освіти України пов'язані з активним упровадженням ідей інклюзії, гуманізації та студентоцентрованого навчання. Інклюзивна освіта розглядається як важливий інструмент забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг, соціальної інтеграції та реалізації права кожної особи на освіту незалежно від стану здоров'я, фізичних можливостей чи індивідуальних особливостей розвитку [1].

У цьому контексті дисципліна «Фізичне виховання» займає особливе місце, оскільки поєднує освітню, оздоровчу, профілактичну та соціалізаційну функції. Водночас традиційна система фізичного виховання у закладах вищої освіти часто орієнтована на нормативні показники фізичної підготовленості, що ускладнює повноцінну участь у заняттях студентів з особливими освітніми потребами, хронічними захворюваннями або функціональними обмеженнями [2, с. 98-105].

Зростання кількості таких студентів зумовлює необхідність переосмислення цілей, змісту та методики викладання фізичного виховання. Інклюзивний підхід у даному випадку передбачає створення освітнього середовища, у якому всі студенти мають можливість брати участь у руховій діяльності відповідно до власних можливостей, отримувати позитивний досвід фізичної активності та формувати мотивацію до здорового способу життя [3, с. 45-47].

Інклюзивне фізичне виховання ґрунтується на визнанні різноманітності студентського контингенту та орієнтації на потенціал особистості, а не на її обмеження. На відміну від сегрегованих моделей, інклюзивний підхід передбачає навчання в єдиному освітньому просторі з використанням адаптацій і модифікацій навчального процесу [4].

До основних принципів інклюзивного викладання дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти належать доступність, індивідуалізація, безпека, толерантність, педагогічне партнерство та системність. Принцип

доступності передбачає усунення фізичних, організаційних і психологічних бар'єрів для участі студентів у заняттях. Індивідуалізація реалізується через варіативність фізичних навантажень, вправ і форм контролю результатів навчання [2, с. 112-115].

Організація інклюзивних занять з фізичного виховання потребує адаптації навчальних програм та методичних матеріалів. Зміст дисципліни має бути гнучким і передбачати можливість вибору альтернативних видів рухової активності, використання вправ різного рівня складності, а також поєднання групових, підгрупових та індивідуальних форм роботи. Значну роль у цьому процесі відіграють засоби адаптивної фізичної культури, оздоровчо-корекційні та реабілітаційні вправи [5].

Важливим аспектом інклюзивного фізичного виховання є диференційований підхід до оцінювання результатів навчання. Оцінювання має базуватися не на єдиних нормативних вимогах, а на індивідуальній динаміці фізичного розвитку, функціонального стану та рівня рухової активності студента. Такий підхід сприяє підвищенню внутрішньої мотивації, формуванню позитивного ставлення до занять і зниженню рівня тривожності, пов'язаної з оцінюванням [3, с. 88-90].

Особлива роль у реалізації інклюзивних підходів належить викладачу фізичного виховання, професійна діяльність якого в сучасних умовах виходить за межі традиційної інструкторсько-контрольної функції. Викладач постає як фасилітатор освітнього процесу, наставник і координатор індивідуальних освітніх траєкторій студентів, забезпечуючи умови для їхньої активної, безпечної та усвідомленої участі у фізкультурно-оздоровчій діяльності. Важливим аспектом його роботи є формування мотиваційно підтримувального середовища, що сприяє розвитку внутрішньої мотивації студентів до регулярних занять фізичною культурою та здорового способу життя.

У межах інклюзивного фізичного виховання викладач має володіти ґрунтовними знаннями з адаптивної фізичної культури, методики дозування фізичних навантажень, основ медико-педагогічного контролю та психології інклюзивного навчання. Це дає змогу своєчасно коригувати зміст і інтенсивність занять з урахуванням функціонального стану, індивідуальних можливостей і психоемоційних особливостей студентів. Водночас професійна компетентність викладача передбачає готовність до міждисциплінарної взаємодії з медичними працівниками, психологами, соціальними педагогами та іншими фахівцями супроводу, що забезпечує комплексний підхід до реалізації інклюзивних освітніх практик у закладах вищої освіти [6].

Психолого-педагогічний потенціал інклюзивного фізичного виховання проявляється у його впливі на психоемоційний стан студентів. Регулярна участь у доступній руховій діяльності сприяє зниженню рівня стресу, покращенню емоційного фону, підвищенню самооцінки та формуванню впевненості у власних силах. Крім того, інклюзивні заняття сприяють розвитку

комунікативних навичок і формуванню позитивного соціального досвіду [1; 4].

Для студентів без порушень здоров'я інклюзивне фізичне виховання є ефективним засобом виховання толерантності, емпатії та соціальної відповідальності. Спільна рухова діяльність сприяє подоланню стереотипів, формуванню позитивного ставлення до осіб з інвалідністю та розвитку культури взаємодопомоги у студентському середовищі [5, с. 132-134].

Перспективи розвитку інклюзивних підходів до викладання дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти пов'язані з удосконаленням нормативно-правової бази, оновленням навчальних програм, розширенням матеріально-технічних можливостей та підвищенням рівня професійної підготовки викладачів. Перспективним напрямом є також упровадження цифрових технологій для моніторингу фізичного стану студентів і персоналізації навчального процесу [6].

Таким чином, інклюзивно-орієнтоване фізичне виховання має стати невід'ємною складовою стратегії розвитку сучасного закладу вищої освіти, спрямованої на формування здорової, соціально активної та відповідальної студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту»: станом на 2024 р. Відомості Верховної Ради України.
2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання : підручник. Київ : Олімпійська література, 2017. 392 с.
3. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів і студентів. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2019. 304 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Плеяди, 2018. 312 с.
5. Євсєєв С.П. Адаптивна фізична культура: навч. посіб. Київ: КНТ, 2016. 256 с.
6. Томенко О.А. Інноваційні підходи до фізичного виховання студентської молоді: монографія. Суми: СумДПУ ім.. А.С.Макаренка, 2020. 218 с.